

Nr 41

Utlåtande i anledning av motioner om skyldighet att borttaga gammal taggtråd.

Tredje lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 117 i första kammaren av herr *Sveningsson m. fl.* och nr 128 i andra kammaren av herr *Börjesson* i Falköping *m. fl.*

I motionerna, som är likalydande, hemställes

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till ändring av gällande lag så att skyldighet att borttaga gammal taggtråd som inte längre fyller någon funktion föreligger för den som är ansvarig för taggträden».

Utskottet har på sätt föreskrives i 46 § riksdagsordningen inhämtat utlåtande över motionen från statens naturvårdsverk.

Gällande rätt och frågans tidigare behandling

I 23 § *naturvårdslagen* stadgas att »envar skall tillse att han ej skräpar ned i naturen med plåt, glas, plast, papper, avfall eller annat, så att därav kan uppkomma otrevnad eller skada för annan». Enligt 24 § samma lag äger länsstyrelsen vid vite förelägga den som på viss plats i naturen vållat eller eljest är ansvarig för nedskräpning, som kan medföra obehag av någon betydelse för annan eller skada till person eller egendom, att ställa i ordning platsen och vidta erforderliga förebyggande åtgärder för framtiden.

Vid riksdagsbehandlingen av *propositionen* med förslag till naturvårdslag (prop. 1964: 148) väcktes en motion (I:829), vari yrkades sådan utformning av 23 och 24 §§ att markägare blir skyldig att rensa sina marker från gammal taggtråd. *Tredje lagutskottet* uttalade i sitt av riksdagen godkända utlåtande (1964: 41) att utskottet var medvetet om att taggträden fortfarande spelade en stor roll som stängselmaterial inom jordbruksnäringen. Gammal nedfallen eller eljest övergiven taggtråd ansågs i vissa fall utgöra sådan nedskräpning som avses i nämnda lagrum. Beträffande sådana för allmänhetens friluftsliv särskilt betydelsefulla områden som avsatts som naturreservat hänvisade utskottet till att erforderliga åtgärder torde kunna vidtas med stöd av 9 § samma lag, vilket lagrum ger länsstyrelsen befogenhet att förplikta ägaren av sådan mark att tåla intrång genom bl. a. röjning och liknande åtgärder. Vid sådant förhållande fann utskottet mo-

tionärens önskemål i tillräcklig mån tillgodosedda genom lagförslaget. Utskottet avstyrkte därför bifall till motionen.

Vid 1966 års riksdag väcktes motioner vari hemställdes om utredning angående åtgärder mot nedskräpning i naturen samt mot luftföroreningar och vattenföroreningar. Rörande nedskräpning i naturen påpekade motionärerna bland annat problemen på grund av underlåtenheten att bortta taggtrådstängsel från tidigare betesområden m. m. I sitt utlåtande över motionerna (nr 26) uttalade *tredje lagutskottet* sammanfattningsvis att berörda frågor var av stor vikt och betonade kraftigt önskvärdheten av att problemen snarast bringades till en tillfredsställande lösning. Pågående utredningar och ställningstaganden från Kungl. Maj:ts sida borde dock inte föregripas. Vad angår frågan om övergiven taggtråd i naturen fann sig utskottet kunna förutsätta att den ägnades vederbörlig uppmärksamhet från naturvårdsnämndens sida.

I likalydande motioner vid 1968 års riksdag (I: 195 och II: 252) begärdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till sådan lagändring att skyldighet att borttaga onyttig taggtråd föreskrivs för markägare eller annan som är ansvarig för nedskräpning genom sådan tråd.

Över motionerna inhämtade *tredje lagutskottet* på sätt i § 46 riksdagsordningen föreskrives utlåtande från *statens naturvårdsverk* och *överbefälhavaren*. Därjämte avgavs på begäran av utskottet yttrande över motionerna av *Riksförbundet Landsbygdens folk (RLF)*.

Statens naturvårdsverk avstyrkte bifall till motionerna, medan Riksförbundet Landsbygdens folk ej hade något att erinra mot att de bifölls. Överbefälhavaren tog inte ställning till frågan om avslag eller bifall.

Naturvårdsverket framhöll att det är ett välkänt faktum att såväl friluftsfolk som vilt åsamkas skador av taggtråd. Från jakt- och viltvårdssynpunkter samt från allmänna naturvårdssynpunkter är det därför enligt verket ett angeläget önskemål att nedfallen taggtråd och oanvända hägnader av sådan tråd kommer bort men även att användningen av taggtråd inskränks till det absolut nödvändiga. Verket fann det angeläget att naturvårdslagens regler i ämnet skulle komma till användning i större utsträckning än som var fallet. Verket upplyste bland annat att arbetsmarknadsstyrelsen på förslag av verket förklarat sig i princip villig att låta utföra arbeten av detta slag som beredskapsarbeten.

I avvaktan på de resultat som kan åstadkommas inom ramen för gällande ordning ansåg naturvårdsverket det knappast befogat att utfärda speciella lagbestämmelser i det av motionärerna angivna syftet.

Överbefälhavaren konstaterade sammanfattningsvis att borttagande av gammal taggtråd som tillhör krigsmakten successivt pågår. Anledningen till att taggtråd, som ej längre fyller något ändamål, fortfarande finns kvar inom vissa delar av landet är brist på medel för dess borttagande. Överbefälhavaren framhöll å andra sidan att det inom vissa områden av bered-

skapsskäl är nödvändigt att taggtrådshinder finns utbyggda redan i fred. Det fåtal hinder som numera utbyggs är dock utformade på sådant sätt att de i största möjliga utsträckning skall förhindra skador på vilda djur som försöker forcera dem.

Riksförbundet Landsbygdens folk (RLF) anförde bland annat att gammal taggtråd får ses som en del i det allmänna problem, som nedskräpningen av naturen utgör. Den fortgående nedläggningen av åkrar och betesmarker ökar förekomsten av mer eller mindre nedfallna och övervuxna stängsel. I första hand borde man enligt RLF:s mening söka att genom upplysning och propaganda förmå markägare och andra berörda att undanskaffa taggtrådsstängsel och hinder av andra slag, vilka inte längre hålls i stand eller fyller avsedd funktion. Det syntes RLF också angeläget att militärmyndigheter, kommuner och statliga markägare föregår med gott exempel och åtminstone rensar bort gammal taggtråd från marker, som speciellt inköpts för att tjäna som ströv- och rekreationsområden. Sannolikt torde dock därutöver krävas vissa maktmedel. RLF hade därför ej något att erinra emot att bestämmelser införs, som gör det möjligt att ålägga vederbörande markägare att undanskaffa taggtråd från inhägnader och andra hinder som ej är i bruk. Eventuell lagstiftning på området torde få samordnas med och anpassas till vad som i övrigt gäller i fråga om nedskräpning i naturen.

Utskottet erinrade i sitt utlåtande över motionerna (nr 43) om att det enligt naturvårdslagen finns vissa möjligheter att komma till rätta med ifrågavarande problem. I likhet med naturvårdsverket fann utskottet det angeläget att ifrågavarande lagbestämmelser kom till användning i större utsträckning än hittills varit fallet. Enligt utskottet kunde dock åtgärder av detta slag endast få begränsad räckvidd. Även andra vägar borde därför väljas. Enligt utskottet syntes vissa möjligheter öppnas genom att arbetsmarknadsstyrelsen förklarat sig i princip villig att låta utföra arbeten för borttagande av gammal taggtråd som beredskapsarbeten. Även den militära aktivitet som utvecklas på området ingav enligt utskottet vissa förhoppningar om att åtskilligt kan åstadkommas inom ramen för nuvarande ordning.

Utskottet, som ansåg sig kunna förutsätta att naturvårdsverket med uppmärksamhet skulle följa frågan, avstyrkte motionerna under hänvisning till det anförda.

Riksdagen följde utskottet.

I likalydande motioner vid *1969 års riksdag* (I: 18 och II: 20) framställdes samma yrkande som i förevarande motioner. Utskottet förklarade sig dela motionärernas uppfattning att effektiva åtgärder borde vidtas för att få bort övergiven taggtråd. Utskottet uttalade härefter bl. a. att vad som anförts i 1968 års utlåtande alltjämt syntes äga giltighet. Enligt utskottets mening var det tveksamt om något stod att vinna med ytterligare lagstiftning i ämnet

utan andra utvägar torde få väljas. Utskottet underströk vidare att naturvården enligt 2 § naturvårdslagen också är en kommunal angelägenhet. Enligt utskottet kunde självfallet förutsättas att kommunerna skulle rensa egna marker som tjänade som ströv- och rekreationsområden. Men det var också önskvärt att kommunerna var aktiva för att genom information och andra åtgärder förmå markägare och andra berörda att undanskaffa taggtrådsstängsel som inte längre fyller någon funktion, framhöll utskottet.

På utskottets hemställan avslogs motionerna.

Motionerna

Motionärerna erinrar inledningsvis om att det under såväl 1968 som 1969 års riksdag i motioner framförts förslag om att gammal taggtråd som ligger kvar i skog och mark och som inte fyller någon uppgift skall borttagas. Denna skyldighet skulle enligt motionärernas mening åligga markägaren eller den som i annan ordning är ansvarig för taggtråden, exempelvis på militärförbanden när det gäller taggtråd som uttagits för militära ändamål. Motionärerna finner detta förslag så angeläget att de anser att det på nytt bör komma under riksdagens prövning.

Motionärerna anför att det på många håll i landet, främst i skogsbygderna, där jordbruket alltmer krymper samman och försvinner, finns kvar stora mängder med taggtråd och slättråd som inte längre fyller någon uppgift. Det är främst taggtråden som vållar svåra skador på både människor och vilda djur. Många 100 000-tals människor som med stöd av allemansrätten vistas i skog och mark för bär- och svampplockning, vid utövning av sport och idrott eller för att njuta av naturen förorsakas enligt motionärerna skador av den onyttiga och nedfallna taggtråden. Utvecklingen fortgår i den riktningen att ytterligare stora arealer under de närmaste 10—15 åren kommer att tagas ur jordbrukets produktion. I allt större områden blir det kvar gammal stängselmaterial, som med säkerhet kommer att förorsaka svåra skador för de människor som under fritid och semestertid vistas i skog och mark, framhåller motionärerna. De påpekar att dessa snärjen av gammal stängseltråd ofta ligger mer eller mindre dolda av löv och vegetation på marken och därigenom fungerar som lömska snaror för både människor och de vilda djuren. Enligt motionärerna händer det ofta att jägare och andra naturvänner hittar djur i skog och mark, som genom att de blivit fastsnärjda i gammal stängseltråd gått en kvalfylld och ytterst plågsam död till mötes. Det förekommer också att djur av ren harmhårtighet omedelbart måste avlivas på grund av de skador stängseltråden förorsakat dem. Motionärerna understryker att de tragedier i djurvärlden, som gammal övergiven taggtråd är orsak till, är obeskrivliga.

Motionärerna hänvisar härefter till det under föregående rubrik redovisade remissvar, som Riksförbundet Landsbygdens folk avgav vid 1968 års riks-

dagsbehandling av frågan, samt framhåller att organisationen hade en mycket positiv inställning till motionsförslaget. Särskilt förtjänar enligt motionärerna att uppmärksammas det avsnitt i yttrandet (s. 3), som börjar med »Det syntes RLF» och som slutar med »nedskräpning i naturen». Motionärerna påpekar att det blir jordbrukarna och skogsägarna som kommer att få svara för de största kostnaderna om det blir lag som ålägger skyldighet att röja upp gammal stängselmaterial i markerna. När jordbrukets fackliga organisation ansett sig kunna tillstyrka förslaget borde all tveksamhet hos riksdagen vara borta, menar motionärerna.

Motionärerna åberopar vidare naturvårdsverkets likaledes ovan redovisade remissvar samt erinrar om att tredje lagutskottet i sitt utlåtande 1968 framhöll att naturvårdslagen och länsstyrelsernas ingripande borde mera komma till användning. Enligt motionärerna var utskottet dock inte säkert på att det blev något resultat eftersom utskottet bl. a. yttrade att det var givet att de åtgärder som står till buds med stöd av ifrågavarande bestämmelser endast kunde få begränsad räckvidd, varför även andra vägar än de som lagen erbjuder borde väljas för att man skulle komma till rätta med den form av nedskräpning som övergiven taggtråd utgör. — I sitt utlåtande till 1969 års riksdag hyste emellertid, anför motionärerna, tredje lagutskottet stora förhoppningar om att bekymren med den gamla taggtråden skulle ordnas upp med den lagstiftning som redan finns. Vidare uttalades, fortsätter motionärerna, att naturvårdsverket skulle följa frågan med uppmärksamhet och att främst kommunerna borde gripa in för att klara av saken.

Motionärerna anför att de redan förra året efterlyste en redovisning av vad naturvårdslagen betytt i detta sammanhang, och de anser att det finns anledning återkomma till detta önskemål. Efter alla de förhoppningar, som ställts på olika instanser, borde enligt motionärerna en redovisning nu ske på ett sådant sätt att det blir klarlagt om något praktiskt resultat av betydelse föreligger eller om de uttalade förhoppningarna bara varit en motivering till avslag på motionerna. Avslutningsvis framhåller motionärerna att det bör uppmärksammas att det inte från något håll uttalats att det är onödigt och överflödigt med en uppröjning i skog och mark av det gamla stängselmaterial, främst gammal taggtråd, som vållar svåra skador både på människor och på det vilda i naturen.

Remissvaret

Statens naturvårdsverk avstyrker motionerna. Verket erinrar inledningsvis om att det i sitt yttrande över år 1968 väckta motioner rörande förevarande spörsmål bl. a. framhållit angelägenheten av att tillämpliga regler i naturvårdslagen kommer till användning i större utsträckning än som nu är fallet.

Naturvårdsverket anför härefter följande:

Åtgärder för borttagande av gammal stängseltråd skall i första hand vidtagas genom fastighetsägarens försorg. Dylig tråd är nämligen att hänföra till nedskräpning i den mån den inte användes för sitt ändamål. Med stöd av naturvårdslagens 24 § äger länsstyrelsen förelägga ägaren att vidta åtgärder för att ta bort eller iståndsätta stängslet. Utredning som grund för sådant föreläggande kan vara landskapsinventering, särskilt företagen inventering eller efter anmälan. — Bedömer länsstyrelsen att föreläggandet är alltför betungande för ägaren kan naturvårdsverket tillstyrka att erforderliga åtgärder utförs som beredskapsarbeten. Ägaren bör härvid bestrida så stor del av kostnaderna som kan anses skäligen. Nyligen har också i en mellan naturvårdsverket och arbetsmarknadsstyrelsen träffad överenskommelse om landskapsvårdande arbeten omhändertagande av gammal stängseltråd upptagits bland åtgärdsobjekten.

Med hänvisning till vad sålunda anförts anser naturvårdsverket det inte befogat att utfärda speciella lagbestämmelser i det av motionärerna angivna syftet.

Översyn av naturvårdslagen

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 6 februari 1970 har chefen för jordbruksdepartementet tillkallat sakkunniga för översyn av naturvårdslagen.

I direktiven för utredningen anförts bl. a. att naturvårdslagen, som nu varit i kraft i fem år, varit ett mycket värdefullt medel inom miljövärdspolitiken. Vissa brister i lagen sägs dock ha kunnat konstateras vid tillämpningen. Utvecklingen på miljövärdsområdet går så snabbt att det behövs en fortlöpande översyn av de medel som används inom miljövärdspolitiken, om de uppställda målen skall kunna nås. — De nuvarande skyddsformerna enligt naturvårdslagen är nationalpark, naturreservat, naturminne samt särskilda bestämmelser till skydd för växt- och djurarter, skydd för friluftslivet, skydd för landskapsbilden och skydd mot nedskräpning. I direktiven erinras om att skyddet mot nedskräpning behandlats i betänkandet Ett renare samhälle (SOU 1969: 18). Vad gäller de övriga skyddsformerna bör enligt direktiven de sakkunniga undersöka om bl. a. en sammanföring kan ske av närbesläktade skyddsformer. Vidare bör de sakkunniga pröva om de nuvarande skyddsformerna är ändamålsenliga för att tillgodose behovet av en allsidig landskapsvård med hänsyn till den snabba omvandling som landskapet f. n. genomgår. Härvid bör bl. a. beaktas den förändring som sker av landskapet genom jordbrukets och skogsbrukets rationalisering. I detta sammanhang bör undersökas om förordnande om skydd för landskapsbilden bör kompletteras med möjlighet att utfärda skötselöreskrifter. En samordning mellan naturvårds- och skogsvårdslagstiftningen bör eftersträvas framhålls i direktiven.

Utöver nämnda frågor och de frågor som i övrigt berörts i direktiven är de sakkunniga oförhindrade att ta upp andra frågor, som hör ihop med eller

har nära samband med naturvårdslagen, vartill de finner skäl. Om det är lämpligt bör de sakkunniga kunna redovisa sina förslag i form av delbetänkanden.

Utskottet

I motionerna framhålles att uttjänad taggtråd, som ligger kvar i naturen, utsätter människor och djur för risk att tillskyndas svåra skador och att allvarliga skadefall årligen inträffar. Eftersom stora arealer jordbruksmark under de närmaste åren kommer att tas ur jordbrukets produktion kan man enligt motionärerna befara att gammalt stängselmaterial kommer att lämnas kvar inom allt större områden. Motionärerna hemställer att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om förslag till ändring av gällande lag så att den som är ansvarig för gammal taggtråd, vilken inte längre fyller någon funktion, blir skyldig att ta bort tråden.

Enligt 24 § naturvårdslagen äger länsstyrelsen vid vite förelägga den som på viss plats i naturen vållat eller eljest är ansvarig för nedskräpning, som kan medföra obehag av någon betydelse för annan eller skada till person eller egendom, att ställa i ordning platsen och vidta erforderliga förebyggande åtgärder för framtiden. Statens naturvårdsverk framhåller i sitt remissvar att gammalt stängselmaterial är att hänföra till nedskräpning i den mån det inte används för sitt ändamål. Åtgärder för att bortföra eller iståndsätta sådant stängsel skall därför i första hand vidtas genom fastighetsägarens försorg, och med stöd av nämnda paragraf i naturvårdslagen äger länsstyrelsen meddela denne föreläggande härom. Såsom utskottet i tidigare yttranden framhållit är det angeläget att nämnda bestämmelser i naturvårdslagen kommer till användning i största möjliga utsträckning. Man kan dock inte bortse från att arbetet med att få bort gammalt stängselmaterial kan ställa sig mycket dyrbart för enskilda markägare. Naturvårdsverket pekar emellertid på att verket, om länsstyrelsen bedömer att föreläggande enligt 24 § är alltför betungande för ägaren, kan tillstyrka att erforderliga åtgärder utförs som beredskapsarbeten, varvid ägaren bör bestrida så stor del av kostnaderna som kan anses skäligen. Utskottet vill i detta sammanhang uttrycka sin tillfredsställelse över att omhändertagande av gammal stängseltråd upptagits bland åtgärdsobjekten i den nyligen mellan naturvårdsverket och arbetsmarknadsstyrelsen träffade överenskommelsen om landskapsvårdande åtgärder. Som motionärerna framhåller ökar den fortgående nedläggningen av åkrar och betesmarker förekomsten av uttjänta stängsel. Det är angeläget att dessa stängsel borttas så snart som möjligt efter det att driften nedlagts eftersom röjningsarbetet försvåras när stängslet fallit ned och blivit övervuxet. I detta sammanhang har upplysning och propaganda en betydelsefull uppgift att fylla. Med hänsyn till att naturvården enligt 2 § naturvårdslagen också är en kommunal angelägenhet vill utskottet, liksom i föregående års

yttrande, framhålla att det är önskvärt att kommunerna är aktiva och genom dylika åtgärder eller på annat sätt medverkar till att markägare och andra berörda förmås undanskaffa stängsel som inte längre fyller någon funktion.

Utskottet erinrar slutligen om att enligt direktiven för den nyligen tillsatta utredningen för översyn av naturvårdslagen bör de sakkunniga pröva om de nuvarande skyddsformerna enligt naturvårdslagen, t. ex. skyddet mot nedskräpning, är ändamålsenliga för att tillgodose behovet av en allsidig landskapsvård med hänsyn till den snabba omvandling som landskapet genomgår bl. a. genom jordbrukets rationalisering. I detta sammanhang kan också problemet med bortskaffandet av övergiven taggtråd antas bli allsidigt belyst.

Med hänsyn till vad sålunda anförts finner utskottet att det för närvarande inte finns skäl att utfärda speciella lagbestämmelser i enlighet med motionsförslaget.

Utskottet hemställer därför

att motionerna I: 117 och II: 128 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 21 april 1970

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK GREBÄCK

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Göran Karlsson (s), Åkesson (fp), Ebbe Ohlsson (m), Erik Jansson (s), Ernulf (fp), Hansson (s)*, Ferdinand Nilsson (cp) och fru Landberg (s);

från a n d r a kammaren: herrar Grebäck (cp), Svenning (s), Sundelin (s)*, Tobé (fp), Hedin (m), fröken Anderson (s), herrar Franzén i Träkumla (cp)* och Hammarberg (s).

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.